

ผนวก ข

กรมราชทัณฑ์ กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ

กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม

การบริหารงานราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม เป็นการปฏิบัติงานที่กำหนดเป้าหมาย การบริการไว้อย่างชัดเจนประกอบด้วย การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามคำพิพากษาของศาล การควบคุมตัวผู้ต้องขัง มิให้หลบหนี การฝึกอบรมวิชาชีพ และสงเคราะห์ผู้ต้องขังเพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นผลเมื่อดำเนินการเสร็จสิ้น เมื่อพ้นโทษ ภายใต้พื้นฐานของหลักกฎหมาย หลักพฤตินิยมศาสตร์ และหลักมนุษยธรรม

อำนาจหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์

ตามพระราชกฤษฎีกา แบ่งส่วนราชการกระทรวงยุติธรรมไทย พ.ศ. 2539 ประกาศ ณ วันที่ 28 มีนาคม 2539 กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม มีอำนาจหน้าที่ต่อไปนี้

1. ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งตามกฎหมายโดยดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยกรมราชทัณฑ์ และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดแนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ นโยบายของกระทรวง หลักอาชีวศึกษาและหลักทัณฑ์วิทยา ตลอดจนข้อมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องขององค์การสงเคราะห์ผู้ต้องขัง
3. ดำเนินการเกี่ยวกับสวัสดิการและการสงเคราะห์ผู้ต้องขัง
4. จัดทำ และประสานแผนงานของกรมราชทัณฑ์ ให้เป็นไปตามนโยบายและแผนแม่บทของกระทรวง รวมทั้งกำกับ เร่งรัด ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนงานของหน่วยงานในสังกัดกรมราชทัณฑ์
5. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ หรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

การแบ่งส่วนราชการของกรมราชทัณฑ์

1. ราชการบริหารส่วนกลาง
2. ราชการบริหารส่วนภูมิภาค

ภารกิจกรมราชทัณฑ์ แผนทิศทางการกรมราชทัณฑ์ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2536-2545)

กำหนดภารกิจหลักของกรมราชทัณฑ์ 3 ประการ คือ

1. การควบคุมผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ
2. การพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดี และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขภายหลังพ้นโทษ
3. การส่งเสริมสมรรถนะในการบริหารงานราชทัณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ดังนี้

1. ปรับปรุงโครงสร้างของเรือนจำและทัณฑสถาน
 - 1) กำหนดโครงสร้างบริหาร และรูปแบบเรือนจำ และทัณฑสถานที่เหมาะสมรูปแบบแต่ละภาคของประเทศไทย
 - 2) ปรับปรุงเรือนจำเก่าให้เข้าลักษณะเรือนจำสมบูรณแบบ
 - 3) ขอดั้งงบประมาณในลักษณะงบผู้พัน
2. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและการแยกขัง
 - 1) จัดให้มีระบบจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในทุกเรือนจำ
 - 2) กำหนดวางแผนของระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังให้เข้าแผนในการทำงาน
 - 3) จัดให้มีเจ้าหน้าที่ด้านนี้โดยเฉพาะ และจัดให้มีการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง
3. จัดบุคลากรในการควบคุมผู้ต้องขังให้เหมาะสม
 - 1) ปรับปรุงแนวทางในการสรรหาบุคลากร
 - 2) ปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรในด้านการควบคุม
 - 3) ใช้มาตรการในการควบคุม โดยใช้เจ้าหน้าที่ต่อผู้ต้องขังในอัตรา 1:5
4. ปรับปรุงกฎหมายและระเบียบข้อบังคับในการควบคุมผู้ต้องขัง รวบรวมกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่จะปรับปรุงแก้ไข จัดทำคู่มือในการปฏิบัติงาน นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยในการบริหารราชทัณฑ์ จัดเครื่องมืออุปกรณ์ที่ทันสมัย เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการปฏิบัติงานของเรือนจำและบริหารงานราชทัณฑ์ เช่น เครื่องมือตรวจค้น โทรศัพท์วงจรปิด

ภารกิจข้อที่ 2 การพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้เป็นบุคคลที่สามารถเข้ากับสังคมทั่วไปได้เมื่อพ้นโทษแล้ว

1. พัฒนาจิตใจผู้ต้องขังให้พร้อมที่จะกลับสู่สังคมได้อย่างปกติสุข
2. ส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีความรู้ในวิชาสามัญและวิชาชีพที่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน
3. ปลูกฝังทัศนคติ และค่านิยมที่ถูกต้อง
4. พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังให้ดีขึ้น
5. ส่งเสริมและปรับขยายการนำกระบวนการด้านทัศนศึกษาด้านการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในชุมชนมาใช้ให้กว้างยิ่งขึ้น

6. ประเมินผลการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังทั้งระหว่างอยู่ในเรือนจำ และพ้นโทษแล้ว
7. ส่งเสริมงานด้านวิจัยและวิชาการว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด
8. ส่งเสริมงานด้านคุมประพฤติ และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในชุมชน

ภารกิจข้อที่ 3 สร้างเสริมสมรรถนะในการบริหารงานราชทัณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

1. พัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับงานที่เป็นภารกิจหลัก
2. พัฒนาระบบงาน โครงสร้าง องค์กร กฎหมาย ข้อบังคับ สภาวะแวดล้อม และทรัพยากรต่างๆ ของกรมราชทัณฑ์ให้สอดคล้องกับภารกิจในอนาคต เพื่อให้งานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์ เพื่อให้งานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
4. ประชาสัมพันธ์ให้สังคมเข้าใจภารกิจ และบทบาทของกรมราชทัณฑ์

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ให้สอดคล้องแก่กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เนื่องจากรัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการจัดทํานโยบาย และแผนปฏิบัติการแม่บทด้านสิทธิมนุษยชนโดยได้แต่งตั้งคณะกรรมการคณะทำงานซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากทุกหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม อันได้แก่ ศาล อัยการ ตำรวจ ทนาย และราชทัณฑ์ ให้ทำหน้าที่ในการรวบรวมและข้อเท็จจริง และสภาพปัญหา เพื่อนำมาจัดทํานโยบายและแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ กรมราชทัณฑ์นั้นกลุ่มเป้าหมายสำคัญอยู่ที่ “กลุ่มผู้ต้องขัง” ซึ่งคณะกรรมการได้ตั้งข้อเสนอแนะในเรื่องการปฏิบัติงานของเรือนจำ/ทัณฑสถาน คือ

1. ก่อนลงโทษผู้ต้องขังต้องให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังได้ชี้แจงข้อกล่าวหา ข้อแก้ตัว

2. การใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานเรือนจำควรใช้ดุลยพินิจโดยชอบธรรมภายใต้กฎหมายและไม่เกินขอบเขต
3. การตรวจค้นผู้ต้องขังใช้ดุลยพินิจ ไม่ควรควรล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นและด้วยวิธีการที่จะก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อสุขภาพร่างกายผู้ถูกตรวจค้น โดยเฉพาะผู้ต้องขังหญิง
4. การใช้เครื่องพันธนาการต้องพิจารณาใช้ด้วยความเป็นธรรม มีการแยกประเภทผู้กระทำความผิด มีเหตุผล ความจำเป็นที่เหมาะสม ต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ละศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
5. การใช้แรงงานผู้ต้องขังให้คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ควรให้ผู้ต้องขังทำงานที่น่ารังเกียจหรือเสี่ยงอันตรายให้คำนึงถึงสุขภาพร่างกายเป็นสำคัญ ต้องมีเครื่องป้องกันภัยอันตรายที่อาจจะเกิด และต้องมีการตรวจสุขภาพอนามัยให้มีความพร้อมในการทำงานด้วย
6. การทำงานของผู้ต้องขังที่มีผลประโยชน์ตอบแทน ควรมีการจัดสรรรางวัลปันผลอย่างเป็นธรรม และให้เป็นไปตามกฎหมายกำหนด
7. ให้มีแพทย์พยาบาล หมั่นตรวจสุขภาพผู้ต้องขังทุกระยะอย่างต่อเนื่อง จัดหาเวชภัณฑ์ยารักษาให้เพียงพอ รวมทั้งเจ้าหน้าที่จะต้องดูแลผู้ต้องขังป่วยอย่างทั่วถึง ต้องไม่เลือกปฏิบัติ
8. ผู้ต้องขังจะต้องได้รับทราบข้อมูลข่าวสารทางราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิประโยชน์ที่ผู้ต้องขังควรได้รับ รวมทั้งเผยแพร่ให้ญาติผู้ต้องขังทราบด้วย ผู้ต้องขังควรได้รับคู่มือเกี่ยวกับสิทธิ และหน้าที่ของตนให้ถือปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
9. การให้การศึกษาวินิจฉัยแก่ผู้ต้องขัง ให้คำนึงถึงว่าสามารถนำไปใช้ในการศึกษาต่อหรือเป็นอาชีพได้เมื่อพ้นโทษแล้ว
10. การยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ของผู้ต้องขัง เป็นสิทธิที่เจ้าหน้าที่ต้องให้การดูแลเอาใจใส่ ดำเนินการติดตาม และแจ้งผลให้ผู้ต้องขังได้ทราบ
11. การจัดปรุงอาหารเลี้ยงผู้ต้องขังต้องคำนึงถึงคุณภาพ สะอาด ถูกสุขลักษณะและในปริมาณที่เพียงพอ
12. เจ้าพนักงานเรือนจำต้องถือเป็นหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกแก่ ประชาชน หรือญาติที่มาติดต่อ และให้ข้อแนะนำที่ถูกต้องทั้งแก่ญาติ และผู้ต้องขังได้

การรักษาพยาบาล

การรักษาพยาบาลผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานเป็นสิ่งจำเป็นทั้งในด้านการปกครอง เหตุผลทางการแพทย์ และหลักมนุษยธรรม ทั้งยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการอนามัยและสุขภาพิบาล ตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษขององค์การสหประชาชาติ

การรักษาพยาบาลกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

มาตรฐานขั้นต่ำ ๙ ข้อ 22

1. เรือนจำทุกแห่งพึงจัดให้มีแพทย์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับตรวจรักษาอย่างน้อย 1 นาย ซึ่งควรให้ความรู้ทางโรคจิตบ้าง การบำบัดรักษาในเรือนจำควรให้สอดคล้องกับโครงการบริหารงานสาธารณสุขแห่งชาติ ทั้งนี้ ควรจะรวมการวิเคราะห์ทางจิต และให้การรักษาแก่บุคคลที่จิตพิการด้วย

2. ผู้ต้องขังมีอาการป่วยที่ต้องใช้แพทย์ผู้ชำนาญเฉพาะโรครักษา ควรจะได้ย้ายไปรักษาตัวยังโรงพยาบาลเรือนจำเฉพาะโรคนั้น หรือส่งไปยังโรงพยาบาลอื่น ๆ เรือนจำที่มีโรงพยาบาลไว้ควรจัดให้มีเวชภัณฑ์และอุปกรณ์การบำบัดรักษาอย่างครบถ้วน พร้อมทั้งคณะนายแพทย์เจ้าหน้าที่ฝึกฝนมาดีแล้ว

3. จัดให้มีทันตแพทย์เป็นผู้บำบัดรักษาโรคฟันแก่ผู้ต้องขัง

มาตรฐานขั้นต่ำ ๙ ข้อ 24 แพทย์จะต้องตรวจร่างกายผู้ต้องขังทุกคนโดยมิชักช้า นับแต่แรกจับตัวไว้ในเรือนจำ และตรวจอีกเป็นครั้งคราวภายหลังที่ได้รับตัวแล้วตามความจำเป็น เพื่อจะได้ทราบว่า ผู้ต้องขังคนใดป่วยเป็นโรคทางกายหรือทางจิตอย่างไรบ้าง แล้วจะให้การบำบัดรักษา ถ้าป่วยหรือสงสัยว่าป่วยเป็นโรคติดต่อก็จะได้แยกไว้ กับถ้าได้ตรวจพบข้อบกพร่องทางร่างกายหรือ จิตใจอันเป็นอุปสรรคต่อการปรุงแต่งแก้ไขผู้ต้องขังนั้น ก็จะต้องบันทึกแจ้งไว้ตลอดจนทำการวินิจฉัยความสามารถทางร่างกาย ในการทำงานของผู้ต้องขังแต่ละคนไว้ด้วย

มาตรฐานขั้นต่ำ ๙ ข้อ 25

1. แพทย์จะต้องตรวจสุขภาพทางกายและจิตของผู้ต้องขัง และควรตรวจผู้ต้องขังที่ป่วยและผู้ที่ยังร้องทุกข์ว่าป่วยเป็นประจำวัน ตลอดถึงผู้ต้องขังที่ควรจะได้ได้รับความเอาใจใส่จากแพทย์เป็นพิเศษ

2. เมื่อสุขภาพทางกายหรือจิตของผู้ต้องขังคนใดเป็นหรือจะเป็นอันตรายอย่างร้ายแรง อันเนื่อง มาจากที่จะต้องถูกคุมขังต่อไปหรือจากภาวะต่าง ๆ ของการคุมขังนั้น ให้แพทย์รายงานผู้บัญชาการเรือนจำทราบ

มาตรฐานขั้นต่ำฯ ข้อ 26

1. แพทย์จะต้องตรวจตราและจะต้องเสนอคำแนะนำไปยังผู้บัญชาการเรือนจำเป็นปกติในกรณี

- (ก) ปริมาณคุณภาพ การปรับปรุงและจัดเลี้ยงผู้ต้องขัง
- (ข) อนามัย ความสะอาด ของเรือนจำและของผู้ต้องขัง
- (ค) การสุขภาพิบาล การให้ความอบอุ่น แสงสว่างและการระบายอากาศของเรือนจำ
- (ง) ความเหมาะสม และความสะอาด เครื่องนุ่งห่มหลับนอนของผู้ต้องขัง
- (จ) การจะต้องปฏิบัติตามข้อบังคับเกี่ยวกับพลศึกษา และกีฬา ในกรณีไม่มี

เจ้าหน้าที่ผู้ฝึกควบคุมโดยเฉพาะ

2. ผู้บัญชาการเรือนจำจะต้องพิจารณารายงานและคำแนะนำของแพทย์ซึ่งเสนอตาม ข้อ 25 และข้อ 26 หากเห็นพ้องด้วยก็ดำเนินการทันที เพื่อให้ข้อเสนอแนะของแพทย์บังเกิดหาก ผลไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ที่ผู้บัญชาการเรือนจำจะดำเนินการได้ หรือผู้บัญชาการเรือนจำไม่เห็น ด้วยก็รับเสนอความเห็นของตนรวมทั้งคำแนะนำของแพทย์ ไปให้ผู้บังคับบัญชาเหนือตนพิจารณา ต่อไป

พ.ร.บ. ราชทัณฑ์ มาตรา 30 เมื่อแพทย์ผู้ควบคุมอนามัยของผู้ต้องขังยื่นรายงานแสดงความเห็นว่าผู้ต้องขังคนใดเจ็บป่วย และถ้ายังรักษาพยาบาลอยู่ในเรือนจำจะไม่ทุเลาดีขึ้นอธิบายดี จะให้ผู้ต้อง-ขังคนนั้นไปรักษาตัวในสถานที่อื่นนอกเรือนจำ โดยมีเงื่อนไขอย่างไรแล้วจะเห็นสมควร ก็ได้

ในกรณีดังกล่าวมาในวรรคก่อน มิให้ถือว่าผู้ต้องขังนั้นพ้นจากการคุมขัง และถ้าผู้ต้องขัง ไปเสียจากสถานที่ซึ่งได้รับอนุญาตให้ไปอยู่รักษาตัว ให้ถือว่ามีความผิดฐานหลบหนีการควบคุม

กฎกระทรวงฯ ข้อ 23 ทุกเรือนจำมีแพทย์ประจำการโดยเฉพาะเรือนจำที่ไม่มีแพทย์รักษาการณ์ ให้แพทย์สังกัดบังคับบัญชากรมสาธารณสุขแพทย์ประจำเรือนจำ โดยมีหน้าที่ต้อง ปฏิบัติการเรือนจำในส่วนที่กำหนดให้เป็นหน้าที่แพทย์

กฎกระทรวงฯ ข้อ 38 ให้แพทย์ตรวจอนามัยผู้ต้องขังที่เจ้าพนักงานเรือนจำได้รับตัวไว้ ใหม่ในวันรับตัวนั้นถ้าไม่อาจจะตรวจในวันนั้นได้ ก็ให้มาตรวจในวันอื่นโดยเร็ว เมื่อแพทย์ตรวจพบ ว่าผู้ต้องขังคนใดป่วย จักต้องมีการรักษาพยาบาลหรือมีโรคติดต่อซึ่งจะลุกลามเป็นภัยแก่ผู้ต้องขัง อื่น ให้แพทย์แนะนำการปฏิบัติแก่แพทย์ เจ้าพนักงานเรือนจำจะต้องพยายามปฏิบัติตามคำแนะนำ

ของแพทย์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังนั้น หากแพทย์ตรวจพบว่า ผู้ต้องขังคนใดเจ็บป่วยซึ่งจะต้องส่งออกไปรักษาตัวนอกเรือนจำให้แพทย์แจ้งต่อพัศดีแล้วจัดทำบันทึกรายงานยื่นต่อผู้บัญชาการเรือนจำ ในรายการนั้นให้ชี้แจงอาการเจ็บป่วยที่ตรวจพบ ความเห็นในเรื่องโรคหรือชนิดของการเจ็บป่วย และสถานพยาบาลนอกเรือนจำที่เห็นควรให้จัดส่งไปรักษาพยาบาล

กฎกระทรวงฯ ข้อ 39 ในกรณีที่แพทย์ไม่สามารถมาตรวจได้ในวันรับตัวผู้ต้องขังไว้ใหม่ และเจ้าพนักงานเรือนจำสังเกตเห็นว่าผู้ต้องขังมีอาการป่วยเจ็บจำต้องรักษาพยาบาล หรือมีโรคติดต่อจะลุกลามเป็นภัยร้ายแรงแก่ผู้อื่น หรือจกมีสถานพยาบาลของเรือนจำรอการตรวจของแพทย์ต่อไป ถ้าเจ้าพนักงานเรือนจำสังเกตเห็นหรือสงสัยว่า ผู้ต้องขังป่วยหนักให้รีบแจ้งแพทย์ และผู้บัญชาการเรือนจำทราบ ในระหว่างรอคอยแพทย์และคำสั่งของผู้บัญชาการเรือนจำ หากเห็นจำเป็นให้ติดตามข้อความสงเคราะห์

จากผู้มีอาชีพ ในทางใช้วิชาแพทย์ที่ใกล้เคียงที่สุด และหากว่าจัดการดังนั้นไม่ได้ ให้พัศดีจัดการช่วยเหลือ โดยประการอื่นเท่าที่จำเป็น

กฎกระทรวงฯ ข้อ 72 เรือนจำทุกแห่งให้จัดให้มีสถานพยาบาล เพื่อเป็นที่ทำการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังที่ป่วยและจัดให้มีความรู้พอสมควรมีหน้าที่ประจำสถานพยาบาลนั้น

กฎกระทรวงฯ ข้อ 73 เมื่อแพทย์หรือเจ้าพนักงานเรือนจำพบผู้ต้องขัง ป่วยเจ็บ ให้ปฏิบัติตามข้อ 38 ละ 39 แล้วแต่กรณี

กฎกระทรวงฯ ข้อ 74 เมื่อผู้ต้องขังที่ติดฝิ่น กัญชา สิ่งเสพติดอย่างอื่นอาการร้ายแรง หรือเป็นหญิงมีครรภ์ หรือมีลูกอ่อนให้จัดเป็นผู้ป่วยโดยอนุโลม

การอนามัยและสุขภาพเรือนจำและทัณฑสถานกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

มาตรฐานขั้นต่ำฯ ข้อ 9

1. เรือนจำใดใช้ระบบแยกขังพึงให้ผู้ต้องขังแต่ละคนนอนในห้องขังหรือห้องนอนเดี่ยว เฉพาะเวลากลางคืน ในกรณีจำเป็นต้องนอนรวมกัน ไม่อาจปฏิบัติตามหลักนี้ได้เป็นต้นว่าผู้ต้องขังเพิ่มมากขึ้นชั่วคราวก็ไม่พึงจัดห้องหนึ่งให้นอน 2 คน (ควรเป็น 3 คนต่อห้อง)

2. เรือนจำใดที่ใช้ระบบห้องขังรวม ผู้ต้องขังที่ให้นอนรวมห้องเดียวกันพึงได้รับการคัดเลือกด้วยความระมัดระวังและเหมาะสมที่จะอยู่ร่วมกันด้วยดีจะต้องมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลสังเกตการณ์ในเวลากลางคืนเป็นประจำด้วย

มาตรฐานขั้นต่ำ ข้อ 10 อาคารที่คุมขังทุกแห่ง โดยเฉพาะห้องนอน จะต้องจัดให้ถูกหลักอนามัยตามสภาพของดินฟ้าอากาศ ข้อสำคัญจะต้องมีอากาศหายใจเพียงพอ พื้นห้องกว้างพอสมควรมีแสงสว่าง ความอบอุ่นและอากาศระบายอากาศ

มาตรฐานขั้นต่ำ ข้อ 11 ทุกแห่งที่ใช้เป็นที่อยู่และที่ทำงานของผู้ต้องขังควรมีลักษณะดังนี้

ก. หน้าต่างให้แสงแดดส่องสว่างพอที่จะอ่านหนังสือหรือทำงานได้ และให้อากาศบริสุทธิ์ผ่านเข้ามา ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีวิธีระบายอากาศอย่างอื่นใดหรือไม่ก็ตาม

ข. แสงไฟส่องพอที่จะอ่านหนังสือ หรือทำงานโดยไม่เป็นอันตรายแก่สายตามาตรฐานขั้นต่ำข้อ 12 สวมจำนวนเพียงพอแก่ความจำเป็น ทั้งที่อยู่ในลักษณะที่สะอาดและไม่ประเจิดประเจ้อ

มาตรฐานขั้นต่ำ ข้อ 13 ที่อาบน้ำเพียงพอ และอุณหภูมิของน้ำเหมาะกับดินฟ้าอากาศ เพื่อผู้ต้องขังจะใช้ได้ตามความจำเป็นทุกแห่งสุขภาพทั่วไปตามกาลเทศะ แต่อย่างน้อยควรให้ผู้ต้องขังอาบน้ำสัปดาห์ละครั้งเมื่ออากาศร้อน (คงหมายถึงประเทศหนาว)

มาตรฐานขั้นต่ำ ข้อ 14 ทุกส่วนของเรือนจำซึ่งปกติเป็นที่ผู้ต้องขังอยู่พึงพิถีพิถันรักษาให้สะอาดเรียบร้อยตลอดเวลา

มาตรฐานขั้นต่ำ ข้อ 15 ผู้ต้องขังจะต้องรักษาร่างกายให้สะอาด ฉะนั้นทางการราชทัณฑ์พึงจัดหาผ้าและของใช้ที่จำเป็น เพื่อสุขภาพและความสะอาดของผู้ต้องขังให้ด้วย

มาตรฐานขั้นต่ำ ข้อ 16 เพื่อให้ร่างกายของผู้ต้องขังมีลักษณะไม่เป็นที่น่ารังเกียจ และสร้างนิสัยให้รู้จักเคารพตนเอง พึงอำนวยความสะดวกให้ผู้ต้องขังได้ตัดผมหรือแต่งผม ถ้าเป็นชายก็ให้โกนหนวดเคราตามกำหนดอย่างสม่ำเสมอ

พ.ร.บ. ราชทัณฑ์ มาตรา 10 ให้แพทย์ตรวจอนามัยของผู้ต้องขังที่ถูกจับตัวเข้าไว้ใหม่ ให้แพทย์ตรวจอนามัยของผู้ต้องขังที่เจ้าพนักงานได้รับตัวในวันจับตัวนั้น ถ้าไม่อาจจะมาตรวจในวันนั้นได้ ก็ให้มาตรวจในวันอื่นโดยเร็ว

กฎกระทรวงฯ ข้อ 66 ให้แพทย์เข้าตรวจเรือนจำในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอนามัยของผู้ต้องขัง และการสุขาภิบาลของเรือนจำโดยทั่ว ๆ ไปทุก 3 วัน

กฎกระทรวงฯ ข้อ 67 ผู้ต้องขังทุกคนมีหน้าที่จักต้องรักษาความสะอาด

- ในส่วนร่างกาย เครื่องนุ่งห่มหลับนอน และเครื่องใช้ต่าง ๆ เกี่ยวกับตน
- ห้องขังละส่วนใดส่วนหนึ่งของเรือนจำ

กฎกระทรวงฯ ข้อ 68 ให้พัศดีจัดให้ผู้ต้องขังทุกคน เว้นแต่คนต้องขังและคนฝาก

- ตัดผมสั้นหรือโกนผมตามระเบียบ
- โกนหนวดและเครา

- ตัดเล็บ
- อาบน้ำและขัดถูร่างกาย

กฎกระทรวงฯ ข้อ 71 คนต้องขังและคนฝากนั้น โดยปกติให้อนุญาตให้ออกเดินนอกห้องขัง หรือออกกำลังกายตามกำหนดและเขตที่พัสดูเห็นควรผู้ต้องขังอื่นเว้นแต่ระหว่างต้องโทษฐานผิดวินัยให้มีโอกาสพักผ่อน และจัดให้ออกกำลังกายตามสมควรระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยการปฏิบัติงานอนามัยของเรือนจำ พ.ศ. 2521 การรักษาพยาบาลผู้ต้องขังที่เจ็บไข้ได้ป่วย การป้องกันและการสุขาภิบาลจึงจำเป็นต้องกระทำทันทีที่สม่ำเสมอ เพื่อให้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการอนามัยเรือนจำบรรลุผลตามเป้าหมายเพื่อให้การปฏิบัติงานระหว่างเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขมีความคล่องตัวกระทรวงสาธารณสุขจึงได้ความระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติงานอนามัยเรือนจำ ดังนี้

1. อำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับอนามัยเรือนจำมีดังนี้
 - 1.1 การตรวจรักษาโรค
 - 1.2 การควบคุมป้องกันโรค
 - 1.3 การตรวจและแนะนำการสุขาภิบาล
 - 1.4 การส่งเสริมสุขภาพอนามัย
 - 1.5 การฟื้นฟูสมรรถภาพ
 - 1.6 การส่งเสริมผู้ต้องขังไปรับการรักษาพยาบาลเรือนจำ

2. ให้นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด หรือวิชาการสำนักงานส่งเสริมวิชาการและบริหารสาธารณสุข หรือนายแพทย์ผู้อำนวยการโรงพยาบาลจังหวัดได้รับมอบหมายเป็นแพทย์ประจำเรือนจำประจำจังหวัด และให้นายแพทย์ผู้อำนวยการโรงพยาบาลอำเภอ หรือนายแพทย์ผู้อำนวยการศูนย์การแพทย์ และอนามัยในอำเภอนั้น ๆ หรือแพทย์ที่ได้รับมอบหมายเป็นแพทย์ประจำเรือนจำประจำอำเภอ และปฏิบัติหน้าที่ตาม 1. ตามความเหมาะสม

ในกรณีที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ตามวรรคแรกไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ จะมอบหมายให้แพทย์ผู้อื่นหรือสังกัดกระทรวงสาธารณสุข หรือแพทย์ที่สังกัดหน่วยราชการอื่นในเขตจังหวัดหรือในเขตอำเภอนั้น ๆ รับผิดชอบงานอนามัยเรือนจำอยู่ในขณะนั้น เสนอคำสั่งออกแต่งตั้งและมอบหมายอำนาจหน้าที่ให้รับผิดชอบเป็นลายลักษณ์อักษรไว้เป็นหลักฐาน

3. ให้แพทย์ผู้รับผิดชอบตามความ ในข้อ 2 เข้าตรวจในเรือนจำในส่วนที่เกี่ยวข้องใน การอนามัยของผู้ต้องขัง และการสุขาภิบาลของเรือนจำโดยทั่วไปทุก 3 วัน

กรณีมีเหตุจำเป็นที่จะต้องกระทำโดยเร็วโดยต่อเนื่องกัน เพื่อต้องการให้รักษาผู้ต้องขังที่เจ็บป่วยหรือป้องกันและระบายนโรคติดต่อ ให้แพทย์ผู้รับผิดชอบกำหนดระยะเวลาการเข้าปฏิบัติ

งานในเรือนจำได้ตามความจำเป็น ให้แพทย์แจ้งผู้บัญชาการเรือนจำจัดส่งผู้ป่วยไปเข้ารับรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลตามความในข้อ 4 โดยทางเรือนจำมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดส่งผู้ป่วยผู้ป่วยหนัก หรือผู้ป่วยฉุกเฉินไปรับการรักษาพยาบาลตามคำแนะนำของแพทย์ และควบคุมดูแลผู้ต้องขัง โดยปฏิบัติตามระเบียบและคำสั่งของกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการนั้น

4. ให้โรงพยาบาลจังหวัด หรือโรงพยาบาลอำเภอ หรือศูนย์การแพทย์ และอนามัยในอำเภอนั้น ๆ หรือโรงพยาบาลอื่นใดในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขทุกแห่ง รับทำการรักษาพยาบาลของผู้ต้องขังที่แพทย์และผู้รับผิดชอบอนามัยเรือนจำได้มีความเห็นหรือแนะนำให้เรือนจำส่งตัวไปเข้ารับการรักษาพยาบาลตามความในข้อ 1 (16), 2 และ 3 ในฐานะคนไข้ไม่เสียเงินโดยให้ถือปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการนั้น

5. ให้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดหรือสำนักงานส่งเสริมวิชาการและบริการสาธารณสุข หรือโรงพยาบาลจังหวัด หรือโรงพยาบาลอำเภอ หรือศูนย์การแพทย์และอนามัยในอำเภอนั้น ๆ มีหน้าที่ขอตั้งงบประมาณค่ายาและเวชภัณฑ์ สำหรับใช้ในการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังในเรือนจำที่รับผิดชอบนั้น ๆ โดยร่วมกับเรือนจำเสนอกรมราชทัณฑ์ จัดสรรงบประมาณให้เพียงพอแก่ความจำเป็น และจัดหาเวชภัณฑ์สำหรับการดำเนินงานตามระเบียบนี้ร่วมกับเรือนจำนั้น ๆ โดยใช้งบประมาณของกรมราชทัณฑ์ (ระเบียบกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2521 ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2521)

การรักษาความสะอาดเรือนนอน

กรมฯ ได้มีหนังสือแจ้งแนวปฏิบัติดังนี้

1. หากเรือนจำไม่แออัดยึดเยียดนัก ให้จัดแบ่งพื้นที่ที่ในห้องนอนออกเป็นช่องกว้างอย่างน้อยประมาณ 1 เมตร ยาว 2 เมตร จัดให้ผู้ต้องขังนอนคนละช่อง ควรหันศีรษะเข้าหาข้างฝา ละหันปลายเท้าเข้าหากัน มีช่องทางเดินตรงกลาง

2. เสื้อผ้าห่ม เครื่องนอนของผู้ต้องขังเมื่อลูกไปแล้วให้ม้วนเก็บวางเรียงไว้ในช่องของตนทางด้านหัวนอน เสื้อผ้าของผู้ต้องขังให้พับวางตั้งอยู่ในช่องอย่างเป็นระเบียบ

3. เครื่องนอนของผู้ต้องขัง ให้นำออกตากแดดอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง โดยให้หมุนเวียนเปลี่ยนกันออกมาตากวันละ 2 แถว หรือวันละ 2 ห้อง หรือ 3 ห้อง เป็นต้น ทั้งนี้ โดยกำหนดบริเวณภายในเรือนจำที่เหมาะสมเป็นที่ตากซึ่งราวให้ตากอย่างเป็นระเบียบ

4. ให้เจ้าพนักงานงานเรือนจำหรือทัณฑสถาน กำชับดูแลให้ผู้ต้องขัง นำเครื่องนอนของตนมาซักฟอกทำความสะอาดอย่างน้อยเดือนละครั้ง โดยกำหนดบริเวณที่จะซักฟอกและตากไว้ให้เรียบร้อย (หนังสือ กรมฯ ด่วนมากที่ 167/2505 ลงวันที่ 15 ตุลาคม 2505)

การป้องกันโรคระบาดในเรือนจำ

เพื่อเป็นการป้องกันโรคอันอาจเกิดและแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วในหมู่ผู้ต้องขัง ปรากฏว่า ยังมีเรือนจำและทัณฑสถานหลายแห่งละเลย จนทำให้เกิดโรคระบาดต่าง ๆ เช่น โรคหิด กลากเกลื่อน รวมทั้งมีการเพาะพันธุ์ของแมลง สัตว์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นการป้องกันปัญหาต่าง ๆ กรมฯ จึงได้มีหนังสือแจ้งให้เรือนจำและทัณฑสถานถือปฏิบัติ ดังนี้

1. ให้เรือนจำและทัณฑสถานกวดขันความสะอาดสุขาภิบาลเรือนจำ คือ
 - 1.1 ดูแลรักษาความสะอาดของเรือนนอนอย่างสม่ำเสมอ เครื่องหลับนอนนำออก แดดอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง
 - 1.2 จัดน้ำดื่ม น้ำ ให้เพียงพอและสะอาด
 - 1.3 ให้มีการกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง สะอาดและปลอดภัย อย่างให้มีการสะสม หรือเพาะพันธุ์ของแมลงและสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรค
 - 1.4 การรักษาความสะอาดของส้วม การกำจัดสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ การปล่อยลงร่องระบายน้ำ แหล่งน้ำสาธารณะ
 - 1.5 บริเวณสุทกรรม การรักษาความสะอาดของโรงครัว โรงเลี้ยงและภาชนะบรรจุอาหาร หลังทำความสะอาดแล้วจัดเก็บให้มิดชิด อย่าให้สัตว์หรือแมลงต่าง ๆ เข้าใกล้ได้
2. เมื่อเกิดโรคระบาดขึ้นในเรือนจำ ขอให้ปฏิบัติดังนี้
 - 2.1 ให้เรือนจำหรือทัณฑสถานที่มีผู้ต้องขังป่วยด้วยโรคระบาดรีบแจ้งสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด หรือแพทย์ ผู้รับผิดชอบ เพื่อบำบัดรักษาผู้ป่วย และริหาวิธีป้องกันการระบาด โดยด่วน
 - 2.2 ให้แยกผู้ต้องขังป่วยด้วยโรคระบาดออกจากผู้ต้องขังอื่น ๆ ตามสภาพและสถานที่ภายในเรือนจำหรือทัณฑสถานจะอำนวย
 - 2.3 ให้กวดขันดูแลทำความสะอาดร่างกายของผู้ต้องขัง โดยเฉพาะหลักจากการฝึกวิชาชีพเป็นประจำ ตลอดจนเครื่องนุ่งห่มและเครื่องนอน
 - 2.4 ให้ทำรายงานกรมราชทัณฑ์ ทุกครั้งที่มีการระบาดของโรคติดต่อ เพื่อกรมฯ จะได้รับประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางป้องกัน (หนังสือ กรมฯ ที่ มท 0908/ว 13 ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2537)

การจัดบริการอาหารแก่ผู้ต้องขัง

การจัดบริการแก่ผู้ต้องขัง ที่ถูกควบคุมอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานนับเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการถือกุศลส่งเสริมในการปกครอง และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในทุกกรณี อีกทั้งยังมีความสำคัญเกี่ยวกับ 1 ในปัจจัย 4 ของมนุษย์ คือ อาหาร ที่อยู่ เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ซึ่งในเรื่องนี้มีข้อกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้อง

มาตรฐานขั้นต่ำฯ ข้อ 20

1) ผู้ต้องขังทุกคนจะต้องได้รับอาหารอันมีประโยชน์เพียงพอ ที่จะเสริมสร้างสุขภาพ และความแข็งแรงแห่งร่างกาย จัดปรุงอย่างสะอาดและจัดเลี้ยงอย่างเป็นระเบียบ

2) จัดหาน้ำไว้ให้พอได้ดื่มทุกมือ

มาตรฐานขั้นต่ำฯ ข้อ 26

1) แพทย์จะต้องตรวจตรา และเสนอคำแนะนำไปยังผู้บัญชาการเรือนจำเป็นปกติในกรณี ปริมาณ คุณภาพ การปรับปรุงและจัดเลี้ยงอาหารผู้ต้องขัง ฯลฯ

2) ผู้บัญชาการเรือนจำ จะต้องพิจารณารายงานและคำแนะนำของแพทย์ หากเห็นพ้องก็ให้ดำเนินการทันที หากไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ให้เสนอความเห็นของตน รวมทั้งคำแนะนำของแพทย์ไปให้ผู้บังคับบัญชาเหนือตนพิจารณาต่อไป

ปัญหาตามมาภายหลัง หากมีการลงโทษทางวินัยด้านความยุติธรรมแล้ว ย่อมเป็นผลดีแก่การบริหารงานเรือนจำ เหตุที่ถือได้ว่าเป็นการกระทำผิดวินัย ซึ่งจะต้องได้รับโทษทางวินัยดังนี้

กฎระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของผู้ต้องขัง

การชี้แจงระเบียบข้อบังคับแก่ผู้ต้องขัง

เพื่อประโยชน์แก่การควบคุมและรักษาวินัยของผู้ต้องขัง กรมฯ จึงได้วางระเบียบเป็นแนวทางปฏิบัติ แก่เรือนจำและทัณฑสถานดังนี้

1. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่ง จะต้องแจ้งให้ผู้ต้องขังเข้าใหม่ทุกคนทราบและเข้าใจระเบียบข้อบังคับของเรือนจำ/ทัณฑสถานเกี่ยวกับการเป็นอยู่และหลับนอน การปฏิบัติตนของผู้ต้องขังระหว่างถูกคุมขัง

2. เรือนจำ/ทัณฑสถานทุกแห่ง จะต้องจัดประชุมชี้แจงระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ แก่ผู้ต้องขังเก่าอย่างน้อยทุก ๆ 2 เดือน

3. สถานที่ที่ใช้ในการจัดประชุมผู้ต้องขัง จะต้องสามารถให้ผู้ต้องขังได้ยินการประชุมอย่างชัดเจน และจัดให้ผู้ต้องขังเข้าประชุมทุกคน หากมีจำนวนผู้ต้องขังมากเกินความจุของสถานที่ก็ให้กันผลัดเปลี่ยนกันเข้าประชุม ทั้งนี้ให้ระมัดระวังในการควบคุมระหว่างการประชุม ทั้งนี้ให้ระมัดระวังในการควบคุมระหว่างการประชุมด้วยเพื่อมิให้เกิดเหตุเสียหาย

4. ให้เรือนจำและทัณฑสถาน ติดประกาศระเบียบ ข้อบังคับของเรือนจำและทัณฑสถาน เพื่อให้ผู้ต้องขังทราบและถือปฏิบัติไว้ในที่เปิดเผย และใช้คำที่ง่ายต่อการเข้าใจ (ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 10 ลงวันที่ 10 กันยายน 2481)

การทำความเคารพของผู้ต้องขัง ความมุ่งหมายของการทำความเคารพ

1. เพื่อเป็นการสมานความสามัคคีในระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ต้องขัง เมื่อแลเห็นกันก็จักต้องทำความเคารพด้วยอธยาศัยไมตรี มิใช่ต่างคนต่างอยู่ไม่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกันหาไม่ได้

2. เป็นการฝึกมารยาทอุปนิสัยอันดีงามแก่ผู้ต้องขังให้รู้จักหน้าที่พลเมืองที่อยู่เสมอ

3. เป็นแนวทางสำหรับสังเกตว่า ผู้ต้องขังมีวินัยดีหรือไม่ เพราะผู้มีวินัยดีพร้อมด้วยมารยาทอันงามต้องไม่เหม่อหรือใจลอย คอยแสดงความเคารพอยู่เสมอ

4. เพื่อให้ผู้ต้องขังรู้จักว่า ใครเป็นผู้บังคับบัญชาเหนือตน จึงได้วางระเบียบปฏิบัติไว้ดังนี้

5. ผู้ต้องขังจะต้องแสดงความเคารพต่อ ผู้บังคับบัญชาที่มีตำแหน่งบังคับบัญชาเหนือตน ได้แก่ เจ้าพนักงานที่รับราชการในเรือนจำและทัณฑสถานแห่งนั้น และข้าราชการกรมราชทัณฑ์ที่มีตำแหน่งบังคับบัญชา รวมทั้งต่อธรรมชาติ ธงเกียรติยศ พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัฐธรรมนูญ และสิ่งอื่นที่มีเกียรติต้องเคารพ

6. วิธีการเคารพของผู้ต้องขัง สามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ การเคารพเมื่ออยู่ตามลำพัง และการเคารพเมื่ออยู่ในการควบคุมของเจ้าหน้าที่ ซึ่งแยกวิธีปฏิบัติดังนี้

(1) การเคารพเมื่ออยู่ตามลำพัง สามารถแบ่งออกได้ 4 วิธี คือ

- เมื่อผู้ต้องขังอยู่กับที่ เวลาแสดงความเคารพ เมื่อนั่งอยู่ให้ยืนขึ้นในท่าตรง ทำยืน หันหน้าตรงไปทางผู้รับการเคารพ

- เมื่อผู้ต้องขังเดินผ่านหรือสวนทางกับผู้รับการเคารพ เมื่อถึงระยะ 3 ก้าว จากผู้รับการเคารพ ให้หยุดท่าขวาหรือซ้ายหัน แล้วหันหน้าไปทางผู้รับการเคารพ เมื่อผู้รับการเคารพก้าวผ่านไปแล้ว 2 ก้าว ให้ท่าขวาหรือซ้ายหันแล้วเดินไป

- เมื่อผู้ต้องขังกำลังจะไปพลบุคคล ซึ่งจักต้องแสดงความเคารพโดยผู้รับความเคารพอยู่กับที่ ผู้ต้องขังแลซ้ายหรือขวาเดินไปไม่ต้องหยุด แล้วเมื่อเดินผ่านผู้รับการเคารพไป

แล้ว 2 ก้าว ให้หันหน้าเดินตรงต่อไป การทำความเคารพในเวลาเคลื่อนที่ไม่ต้องแกว่งมือ ให้ฝ่ามืออยู่ติดกับขาทั้ง 2 ข้าง

- เมื่อผู้ต้องขังอยู่ล้าลองหรืออยู่ในความควบคุม แต่กระจัดกระจายกันอยู่ไม่เป็นหมวดหมู่ ให้ผู้ต้องขังต่างคนต่างทำความเคารพตามลำดับ เพื่อให้ผู้ต้องขังระมัดระวังการทำความเคารพอยู่เสมอ เมื่อผู้ต้องขังคนใดเห็นผู้ต้องขังทำความเคารพให้ผู้นั้นบอก “ตรง” ผู้ต้องขังได้ยินให้ยืนขึ้นในท่าตรงหันหน้าไปทางผู้รับการเคารพ

(2) การทำความเคารพของผู้ต้องขังขณะอยู่ในความควบคุม แบ่งออก 2 วิธี คือ

- เวลาจะทำความเคารพ ถ้าผู้ต้องขังทำงานอยู่ให้หยุดงานแล้วทำความเคารพ เว้นแต่ผู้ต้องขังที่ทำงานเกี่ยวกับเครื่องกล เครื่องจักร ในขณะที่กำลังคุมเครื่องเดินเครื่องหรือกำลังแบกหามของหนักหรือทำงานอื่นใด ซึ่งเมื่อหยุดอาจเกิดความเสียหายก็วางเสียก่อน หรือผู้ต้องขังสวมหมวกโพกผ้า ห้อยผ้าที่ไหล่ ก็ให้ถอดหมวกถอดผ้าลงก่อนแล้วค่อยทำความเคารพ

- ผู้ต้องขังอยู่ในความควบคุมเป็นหมวดหมู่ หรืออยู่ในห้องเรียน ห้องประชุม ในโรงงานอุตสาหกรรมให้เจ้าพนักงานผู้ควบคุมหรือครูผู้สั่งสอนเป็นผู้บอกให้ทำความเคารพ

7. ให้ผู้ต้องขังทำความเคารพเจ้าพนักงานทุกตำแหน่ง เว้นแต่อยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานหรืออยู่เป็นหมวดหมู่หรืออยู่ในห้องเรียนห้องประชุม ก็ให้เจ้าพนักงานผู้ควบคุมหรือครูผู้อบรมสั่งสอนนั้น ๆ บอกให้ทำความเคารพแก่เจ้าพนักงานที่มีตำแหน่งสูงกว่าตนตั้งแต่ชั้นพัศดีหรือผู้รักษาการขึ้นไป ถ้าต่ำกว่าพัศดีให้ผู้ควบคุม หรือผู้อบรมนั้นเป็นผู้ทำความเคารพแต่ผู้เดียวโดยไม่ต้องบอกให้ผู้ต้องขังนั้นทำความเคารพ

8. ในกรณีที่ผู้ต้องขังไม่สามารถทำความเคารพดังกล่าวข้างต้นได้ด้วยประการใด ๆ ก็ตาม หรือเป็นผู้เจ็บป่วยอยู่ในที่รักษาพยาบาลหรืออยู่ในห้องขัง ไม่ต้องทำความเคารพดังกล่าวข้างต้น ให้สงบตามอิริยาบถตามสภาพที่เป็นอยู่ในขณะนั้น จนกว่าผู้รับการเคารพจะพ้นไป แต่เมื่อผู้รับการเคารพพูดด้วย ก็ให้ยืนขึ้นในท่าตรง ถ้ายืนไม่ได้โดยจะเป็นอันตราย ก็ให้นั่งหรือนอนอยู่ในความสงบดังกล่าว

9. เมื่อผู้ต้องขังอยู่ล้าลองได้ยินเสียงแตรเป่าบรรเลงเพลงชาติ หรือสรรเสริญพระบารมี หรือในขณะที่เห็นธงชาติชักขึ้นหรือลดลง มีผู้เชิญธงผ่าน เมื่อผู้ต้องขังอยู่กับที่ตามลำพัง ให้ทำท่าตรง ถ้าเดินอยู่ก็ให้หยุดทำท่าตรง เมื่ออยู่ในความควบคุม ให้ผู้ควบคุมบอกทำความเคารพ ถ้าผู้ต้องขังอยู่ในโดยสภาพไหนะใด ไม่สามารถหยุดบังคับให้หยุดได้ ให้สำรวจมาจาอยู่ในลักษณะสงบ

10. สำหรับผู้ต้องขังหญิงให้ทำความเคารพต่อสิ่งด้วยการยืนนิ่งในความสงบและการเคารพต่อบุคคลโดยการนั่งไหว้ หรือโค้งตัวนั่งไหว้ตามสภาพที่เป็นอยู่ในขณะนั้น (ระเบียบกรมราชทัณฑ์) ฉบับที่ 20 ลงวันที่ 25 ธันวาคม 2482)

กรณีผู้ต้องขังอยู่ตามลำพังและได้ยินเสียงเพลงชาติ ก็ให้อยู่ทำความเคารพโดยหันหน้าไปทางเสียงเพลง แต่ถ้าเป็นการเคารพในขณะที่ธงชาติขึ้นหรือลง ก็ให้หันหน้าไปทางธงชาติทุกครั้ง และกรณีที่ได้ยินเสียงเพลงสรรเสริญพระบารมี และในที่นั้นมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหรือสมเด็จพระราชินีประทับอยู่ ก็ให้หันหน้าไปทางที่ประทับ (ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 21 ลงวันที่ 10 กรกฎาคม 2483)

การตัดผมผู้ต้องขัง

กรมราชทัณฑ์ได้วางระเบียบว่าด้วยการตัดผมสำหรับผู้ต้องขังไว้ดังนี้

1. ผู้ต้องขังเด็ดขาดชาย ชั้นดีมาก และชั้นเยี่ยม ให้ตัดผมทรงดอกกระพุ่มด้ายหน้ายาว 1 เซนติเมตร ด้านหลังเกรียน ส่วนชั้นอื่นให้ตัดผมเกรียน
2. คนฝากและคนขังชายให้ตัดผมสั้นแบบทั่วไป
3. ผู้ต้องขังที่เหลือโทษ 30 วัน หรือที่อธิบดีสั่งผ่อนผันให้ตัดผมแบบอื่นนอกจากที่ระบุได้

4. ผู้ต้องขังหญิงให้ไว้ผมยาวตามประเพณีหรือทันสมัย
5. ส่วนผู้ต้องขังที่ดื้อด้าน และหลบหนีเรือนจำ ให้โกนผม รวมทั้งผู้ต้องขังที่แพทย์สั่งให้โกนเพื่อประโยชน์ในทางการรักษา

ทั้งนี้ การตัดผมของผู้ต้องขังให้กระทำในเวลาว่างจากการงาน โดยตัดอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง (ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 25 ลงวันที่ 14 เมษายน 2484)

การแต่งกายของผู้ต้องขัง

กรมราชทัณฑ์ได้วางระเบียบสำหรับเป็นแนวทางปฏิบัติในเรื่องการแต่งกายของผู้ต้องขังภายในเรือนจำและทัณฑสถานดังนี้

1. นักโทษเด็ดขาดชาย เว้นแต่ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ ให้ใช้เครื่องแต่งกายดังนี้
 - ก. เสื้อคอกลมแขนสั้นแค่ศอก
 - ข. กางเกงขาสั้นเนื้อเข้าพองาม
2. นักโทษเด็ดขาดหญิง ให้ใช้เครื่องแต่งกายดังนี้
 - ก. เสื้อคอกลมผ่าหน้าเล็กน้อย แขนสั้นแค่ศอก

ข. ผ้าถุง

3. สำหรับนักโทษเด็ดขาดที่อยู่ในชั้นดีขึ้นไป ให้ใช้เครื่องแต่งกายเครื่องสีฟ้า กางเกงหรือผ้าถุงสีกรมท่า สำหรับผู้ที่อยู่ในชั้นกลางลงมา ให้ใช้เครื่องแต่งกายเสื้อสีน้ำตาลอ่อน กางเกงหรือผ้าถุงสีน้ำตาลเข้ม

4. นักโทษเด็ดขาดชายผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้มีหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ ให้ใช้เครื่องแต่งกายดังนี้

ก. เสื้อเชิ้ตสีเทาแขนสั้นแค้ศอก

ข. กางเกงขาสั้นสีกรมเทา

ค. เข็มขัดหนังสีดำ หัวเข็มขัดทำด้วยโลหะสีทองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าทางตั้งมุมมน มีเข็มสำหรับสอดรู 1 เข็ม

ง. รองเท้าผ้าใบและถุงเท้าสีดำ

5. นักโทษเด็ดขาดหญิงผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ ให้ใช้เครื่องแต่งกายดังนี้

ก. เสื้อเชิ้ตสีเทาแขนสั้นแค้ศอก

ข. ผ้าถุงสีกรมเทา

6. คนต้องขังหรือคนฝาก ให้ใช้เครื่องแต่งกายส่วนตัวของผู้ต้องขังนั้น ๆ หากไม่มีและจำเป็น ให้จ่ายเฉพาะเสื้อ กางเกง หรือผ้าถุง ที่กำหนดไว้สำหรับนักโทษเด็ดขาดชั้นกลางตามความจำเป็น ของผู้ต้องขังชายหรือผู้ต้องขังหญิงนั้น

7. ผู้ต้องขังที่อยู่ในทัณฑสถานวัยหนุ่ม ให้ใช้เครื่องแต่งกายดังนี้

ก. เสื้อคอปกโปโลแขนสั้นเหนือศอกเล็กน้ยสีขาว

ข. กางเกงขาสั้นแบบนักเรียน เอวติดตะขอมียางยึดด้านข้างทั้งสองสีกรมท่า

8. ผู้ต้องขังป่วยที่พักรักษาอยู่โรงพยาบาลหรือสถานพยาบาล ให้ใช้เครื่องแต่งกายดังนี้

ก. เสื้อคอกลมผ่าอกตลอดตัว ใช้ผ้าผูกเสื้อแทนติดกระดุมสีขาว

ข. กางเกงเอวปล่อย ขายาวปกเข่าเล็กน้ย หรือผ้าถุงสีขาว

9. ผู้ต้องขังที่ออกไปทำงานภายนอกเรือนจำ ให้ใช้เครื่องแต่งกายเช่นเดียวกับผู้ต้องขังปกติ (ระเบียบของกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยเครื่องแต่งกายสำหรับผู้ต้องขัง พ.ศ. 2538 ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน 2538)

การร้องเพลงของผู้ต้องขัง

การควบคุมดูแลการร้องเพลงของผู้ต้องขัง ก็เพื่อประโยชน์ในการฝึกอบรมฟื้นฟูจิตใจของผู้ต้องขัง โดยให้ถือปฏิบัติตามข้อบังคับของกรมฯ และระเบียบของกรมราชทัณฑ์ดังนี้

1. บทเพลงที่จะให้ผู้ต้องขังร้อง ต้องเป็นบทเพลงที่กรมราชทัณฑ์และผู้บัญชาการกำหนด

2. บทเพลงที่ผู้บัญชาการที่จะกำหนดให้ผู้ต้องขังร้องจะต้องมีลักษณะดังนี้

- มีเนื้อร้องไปทางปลุกใจให้ตื่นตัว ส่งเสริมความรักชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์รวมทั้งรัฐธรรมนูญ

- ก่อให้เกิดความมานะและความพอใจในการทำงาน

- นอกจากนี้อาจจะเป็นบทเพลงตามประเพณีในท้องถิ่น บทเพลงประกอบการเล่นดนตรีหรือฝึกหัดเล่นดนตรี ซึ่งจะต้องเป็นบทเพลงที่พิจารณาแล้วว่ามีเนื้อร้องที่ไม่ชักนำให้ผู้ต้องขังกระทำความผิดวินัย หรือทำลายศีลธรรม ทั้งนี้ต้องรายงานให้กรมราชทัณฑ์ทราบ พร้อมทั้งส่งสำเนาเพลงไปพร้อมด้วย

3. เวลาการขับร้อง ให้อนุญาตให้ขับร้องได้ในระหว่างการจัดงานรื่นเริงเวลาว่างจากการงาน และเวลาอื่นที่เรือนจำเห็นสมควร

4. ผู้ต้องขังที่สามารถร้องเพลงได้ ให้เป็นไปตามข้อบังคับอธิบดีกรมราชทัณฑ์ (ฉบับที่

3) เรื่อง กำหนดความสะดวกและผลประโยชน์บางประการสำหรับผู้ต้องขัง

ทั้งนี้ ผู้ต้องขังที่ได้รับอนุญาตให้ร้องเพลงหรือเล่นดนตรีนั้น ให้เป็นไปตามประโยชน์ของผู้ต้องขังที่ได้รับตามข้อบังคับดังกล่าว คือ ผู้ต้องขังชั้นเยี่ยมให้สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ชั้นดีมากให้สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ชั้นดีให้ 2 สัปดาห์ต่อ 1 ครั้ง ชั้นกลางให้ 2 สัปดาห์ต่อ 1 ครั้ง

5. ในการขับร้องเพลงของผู้ต้องขังชั้นดีและชั้นกลาง ให้อยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานผู้ต้อง ขังชั้นดีมากหรือชั้นเยี่ยมเรือนจำสามารถอนุญาตให้ร้อง โดยไม่มีเจ้าหน้าที่ควบคุมก็ได้

6. การกำหนดทำนองที่นอกเหนือจากที่กรมราชทัณฑ์แจ้งมา ให้ผู้บัญชาการเรือนจำคำนึงถึง ความเหมาะสมกับบทเพลงที่จะอนุญาตให้ร้อง ศิลปกรรมการขับร้องต้องไม่โลดโผนเกินสภาพผู้ต้องขัง และเหมาะสมกับกรณีการขับร้อง

7. หากมีเหตุพิเศษที่นอกเหนือจากข้างต้น จะต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมฯ ก่อน ทั้งนี้บทเพลงที่กรมราชทัณฑ์กำหนดไว้ทำระเบียบของกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 11 มีจำนวน 7 เพลง คือ เพลงชาติ สรรเสริญพระบารมี สยามมานุสติ (ช้างประสาธนา) รักเมืองไทยตื่น

เถิดชาวไทย แหลมทอง และเพลงรักชาติ (ข้อบังคับอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 4 ลงวันที่ 15 กันยายน 2481 และระเบียบกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 11 ลงวันที่ 15 กันยายน 2481)

การสวดมนต์ไหว้พระของผู้ต้องขัง

ให้ถือปฏิบัติตามนัยระเบียบของกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการสวดมนต์ไหว้พระของผู้ต้องขังดังนี้

1. ให้ผู้ต้องขังสวดมนต์ไหว้พระหลังจากเคารพธงชาติในตอนเช้า และก่อนนอนด้วยบทพุทธานุสรณ์ บทธนัมัสการพระคุณเจ้า บทขอถึงพระรัตนตรัย บทเคารพคุณบิดามารดา บทเคารพคุณครูอาจารย์ และบทแผ่เมตตาทุกวัน เสร็จแล้วปฏิบัติจิตภาวนา 5-10 นาที
2. ในกรณีที่มีการอบรมผู้ต้องขัง เมื่อประธานในพิธีได้จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยแล้วให้ประธานพิธี หรือพิธีกร นำสวดมนต์ไหว้พระด้วยบทสวดทุกครั้ง
3. ในโอกาสวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันอาสาฬหบูชา วันขึ้น 8 ค่ำ 15 ค่ำ วันแรม 8 ค่ำ 15 ค่ำ ไม่มีพิธีเวียนเทียน
4. ในกรณีที่ผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาอื่นรวมอยู่ด้วยเป็นจำนวนมาก หากเรือนจำและทัณฑสถาน เห็นสมควรจะจัดให้มีการสวดมนต์ตามแบบศาสนานั้น ๆ ด้วยก็ได้ โดยให้แยกผู้ต้องขังไว้ตามลัทธิศาสนา

การสูบบุหรี่ของผู้ต้องขัง

ด้วยปรากฏว่า การที่ผู้ต้องขังวางเพลิงเผาเรือนจำนั้น อาจเกิดจากผู้ต้องขังใช้ไม้ขีดไฟนำเข้าไปจุดบุหรี่สูบในเรือนจำ จุดเชื้อเพลิงเผาขึ้น หรือมีการวางเพลิงเผาเรือนนอนเพื่อสะกดก่การหลบหนี การปล่อยให้ผู้ต้องขังสูบบุหรี่โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ ย่อมยากต่อการป้องกันอัคคีภัยได้ กรมฯ จึงได้ออกข้อบังคับกำหนดการสูบบุหรี่ของผู้ต้องขังดังนี้

1. แจกกำหนดเวลาการสูบบุหรี่ และสถานที่สูบบุหรี่ให้ผู้ต้องขังทราบ
2. ให้ผู้ต้องขังสูบบุหรี่ได้วันละ 3 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 30 นาที โดยกำหนดให้สูบเวลาหลังรับประทานอาหารเช้า เวลาหยุดพักกลางวัน และภายหลังการรับประทานอาหารเย็น
3. ในการสูบบุหรี่ ให้เรือนจำทัณฑสถานให้จัดตะเกียงเล็ก ๆ และที่เขี่ยบุหรี่ไว้ให้ผู้ต้องขังและดับเมื่อหมดเวลาสูบบุหรี่แล้ว โดยห้ามไม่ให้ผู้ต้องขังใช้เครื่องจุดไฟอย่างอื่นเป็นอันขาด (ข้อบังคับที่ 12/2484 ลงวันที่ 8 กันยายน 2484)

ตารางเวลาประจำวันของผู้ต้องขัง

กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดตารางเวลาประจำวันของผู้ต้องขัง เพื่อเป็นแนวทางให้เรือนจำ/
ทัณฑสถานถือปฏิบัติดังนี้

กำหนดเวลาประจำวันของผู้ต้องขัง

เวลา	การงาน	หมายเหตุ
<u>วันธรรมดา</u>		
05.30 น.	เป่าแตรปลุก	<u>การอบรมตอนเช้า</u> ได้แก่
06.00 น.	ลงจากห้องแล้วอบรม	อบรม ศีลธรรม วัฒนธรรม
07.00 น.	เตรียมตัวรับประทานอาหารเช้า	หน้าที่พลเมืองดีฝึกกาย
08.00 น.	ซักธงชาติขึ้นแล้วรับประทานอาหารเช้า	บริหาร ระเบียบแถวอย่างใด
08.30-08.45 น.	ฝึกจิตภาวนา 15 นาที	อย่างหนึ่งโดยสลับกันเป็น
09.00 น.	ฝึกวิชาชีพหรือศึกษา	วัน ๆ
12.00 น.	หยุดพักรับประทานอาหารกลางวัน	
13.00 น.	ฝึกวิชาชีพหรือศึกษา	การอบรมตอนค่ำ ได้แก่
14.50 น.	หยุดพัก 10 นาที แล้วฝึกหรือศึกษาต่อ	อบรมความรู้เกี่ยวกับ
16.00 น.	เลิกแล้วพักผ่อนหรือเล่นกีฬา	กฎหมายทั่วไป ข้อบังคับ และ
16.30 น.	อาบน้ำ	ระเบียบเรือนจำ สุภาพชน
17.00 น.	รับประทานอาหารเช้าแล้วพักผ่อน	ศีลธรรม วัฒนธรรม หรือ
18.00 น.	ซักธงชาติลงแล้วขึ้นห้องนอน	ความรู้เบ็ดเตล็ดทั่วไปอย่าง
19.00 น.	อบรม สวดมนต์ แล้วนอน	ใดอย่างหนึ่ง ใช้เวลาประมาณ
19.00-19.15 น.	ฝึกจิตภาวนา 15 นาที	10 นาที
<u>วันหยุดราชการ</u>		
05.30 น.	เป่าแตรปลุก	การอบรมเดี่ยวได้แก่
06.00 น.	ลงจากห้องแล้วอบรม	การอบรมรายบุคคล ควรจะมี
07.00 น.	เตรียมตัวรับประทานอาหารเช้า	บ่อย ๆ ตามโอกาสและความ
08.00 น.	ซักธงชาติขึ้น แล้วรับประทานอาหารเช้า	เหมาะสม
	ทำความสะอาดสถานที่และเครื่องแต่งกาย	

เวลา	การงาน	หมายเหตุ
08.30-08.45 น.	ตลอดจนเครื่องหลับนอนแล้วพักผ่อน ฝึกจิตภาวนา 15 นาที	
12.00 น.	หยุดพัก รับประทานอาหารกลางวัน พักผ่อน	
13.00 น.	ฟังธรรมหรืออบรมศีลธรรม	
15.00 น.	เล่นกีฬาหรือการบันเทิงกีฬา	
16.30 น.	อาบน้ำ	
17.00 น.	รับประทานอาหารแล้วพักผ่อน	
18.00 น.	ซักธงชาติลงแล้วขึ้นห้องนอน	
19.00 น.	อบรม สวดมนต์ แล้วนอน	
19.00-19.15 น.	ฝึกจิตภาวนา 15 นาที	

หากเรือนจำไม่สามารถปฏิบัติตามตารางดังกล่าวได้ ก็ให้ผู้บัญชาการกำหนดเวลาประจำวันของผู้ต้องขังในเรือนจำนั้นขึ้นใหม่ และพยายามให้ใกล้เคียงกับกำหนดเวลาเดิมให้มากที่สุด แล้วอนุญาตไปยังกรมราชทัณฑ์โดยเร็ว

ทั้งนี้ ให้กำหนดเวลาตารางประจำวัน ปิดไว้ในเรือนจำ ในที่ซึ่งผู้ต้องขังทุกคนอ่านได้ และกำชับให้เจ้าพนักงานเรือนจำได้ปฏิบัติตามตารางประจำวันที่กำหนดโดยเคร่งครัด (หนังสือกรมราชทัณฑ์ด่วนมาก ที่ มท 1005/ว 23 ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2530)

กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

หมวด 8

วินัย

มาตรา 31 ผู้ต้องขังจะต้องปฏิบัติตามระเบียบและข้อบังคับของเรือนจำ

มาตรา 32 นักโทษเด็ดขาดคนใดแสดงให้เห็นความประพฤติดี มีความอุตสาหะความก้าวหน้าในการศึกษา และทำการเกิดผลดีหรือทำความชอบแก่ราชการเป็นพิเศษ อาจจะได้รับประโยชน์อย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ดังต่อไปนี้

- (1) ให้ความสะดวกในเรือนจำตามที่อธิบดีกำหนดไว้ในข้อบังคับ
- (2) เลื่อนชั้น
- (3) ตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ

(4) ลาไม่เกิน 4 วัน ในคราวหนึ่งโดยไม่รวมเวลาที่ต้องใช้เวลาเดินทางเข้าด้วยเมื่อมีความจำเป็นเห็นประจักษ์ เกี่ยวด้วยกิจธุระสำคัญ หรือกิจการในครอบครัว แต่ห้ามมิให้ออกไปนอกราชการอาณาจักรสยาม และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่รัฐมนตรีได้กำหนดไว้ระยะเวลาที่อนุญาตให้ลานี้มีให้หักออกจากการคำนวณกำหนดโทษ

(5) พักการลงโทษภายใต้เงื่อนไขตามที่รัฐมนตรีกำหนดไว้ แต่การพักการลงโทษนี้จะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้น หรือไม่น้อยกว่า 10 ปี ในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต และระยะเวลาที่จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้น ให้กำหนดไม่น้อยกว่า 1 ปี แต่ไม่เกินกำหนดโทษที่ยังเหลืออยู่

(6) ลดวันต้องโทษจำคุกให้เดือนละไม่เกินห้าวันตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่การลดวันต้องโทษจำคุกจะพึงกระทำได้ก็ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือน หรือไม่น้อยกว่าสิบปี ในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา

(7) ในการลดวันต้องโทษ (6) ให้มีคณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนของกรมราชทัณฑ์ กรมตำรวจ กรมอัยการ กรมประชาสงเคราะห์ และจิตรแพทย์จากกรมกรมการแพทย์ เป็นผู้พิจารณาโดยมีมติเสียงส่วนมาก

(8) นักโทษเด็ดขาดที่ส่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ตามมาตรา 22 ทวิ ให้ได้ลดวันต้องโทษลงอีกไม่เกินจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะนั้น และอาจได้รับรางวัลด้วยก็ได้ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกระทรวง

มาตรา 33 ให้ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อกับบุคคลภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากทนายความที่บัญญัติไว้ในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั้งนี้ภายใต้ข้อบังคับที่อธิบดีวางไว้

มาตรา 34 ภายใต้บังคับบทบัญญัติในภาค 7 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วยอภัยโทษเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา และลดโทษผู้ต้องขังยังมีสิทธิ์ที่จะยื่นคำร้องทุกข์หรือเรื่องราวใด ๆ ต่อเจ้าหน้าที่เรือนจำ อธิบดี รัฐมนตรี หรือทูตเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อพระมหากษัตริย์ได้ตามที่รัฐมนตรีกำหนดไว้

มาตรา 35 เมื่อผู้ต้องขังคนใดกระทำผิดวินัย ให้เจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีหน้าที่พิจารณาโดยถ่องแท้แล้วลงโทษสถานหนึ่ง สถานใด หรือหลายสถานดังนี้

1. ภาคทัณฑ์
2. งดการเลื่อนชั้นโดยมีกำหนดเวลา
3. ลดชั้น

4. ตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อไม่เกิน 3 เดือน เว้นแต่กรณีทีระบุไว้ใน มาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (คือการเยี่ยมของทนาย)
 5. ลดหรืองดประโยชน์และรางวัลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนบางอย่าง
 6. ชังเดียวไม่เกิน 3 เดือน
 7. ชังห้องมืด ไม่มีเครื่องหลับนอน ไม่เกิน 2 วัน ในสัปดาห์หนึ่ง โดยความเห็นชอบของ แพทย์
 8. เชี่ยนคราวหนึ่งไม่เกิน 20 นาที ในความควบคุมของแพทย์ แต่ห้ามเชี่ยนคราวต่อไป เว้นแต่จะลวงพันเวลา 30 วัน จากวันที่เชี่ยนคราวที่แล้ว ถ้าผู้ต้องชังเป็นหญิงห้ามเชี่ยน
 9. ตัดจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุก ตามมาตรา 32 (6) ในกรณีและเงื่อนไขอย่างใดจะลงโทษตั้งระบุไว้ข้างต้นให้กำหนดไว้ในกฎกระทรวง มาตรา 36 ถ้าปรากฏว่าผู้ต้องชังที่จะได้รับโทษตั้งว่ามาในมาตราก่อนนั้น ป่วยเจ็บหรือ มีเหตุอันควรอย่างอื่นใด ซึ่งจะต้องยกขึ้นพิจารณา จะงดการลงโทษนั้นไว้ก่อนได้
- อนึ่ง พนักงานเจ้าหน้าที่อาจเพิกถอนการลงโทษอย่างใด ๆ เสียได้เมื่อมีเหตุสมควรแต่ ต้องได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำ
- มาตรา 37 ในกรณีที่ผู้ต้องชังที่ได้กระทำความผิดอาญาขึ้นภายในเรือนจำ และความผิดนั้นเป็นเพียงลหุโทษหรือความผิดต่อมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัตินี้ก็ดี ความผิดฐานประทุษร้ายแก่ทรัพย์สินของเรือนจำก็ดี ฐานพยายามจะหลบหนีก็ดี แทนที่จะนำเรื่องนี้เสนอต่อเจ้าหน้าที่ เพื่อดำเนินการสอบสวนหรือฟ้องร้องตามกฎหมาย ให้ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจวินิจฉัยลงโทษ ฐานผิดวินัยตามมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัตินี้ได้ข้อความตามมาตรา นี้ไม่ตัดสิทธิของเอกชนที่ จะเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีอาญาหรือคดีแพ่งดังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา

หมวด 5

การลงโทษฐานผิดวินัย

ข้อ 99 ก่อนที่จะลงโทษต่อผู้ต้องชังฐานผิดวินัย จักต้องให้โอกาสแก่ผู้ต้องชังได้ชี้แจงว่า ตนมีข้อแก้ตัวอย่างไรหรือไม่

ข้อ 100 พัสดีเรือนจำที่มีบัญชาการเรือนจำโดยตำแหน่ง มีอำนาจลงโทษฐานผิดวินัย ดังต่อไปนี้

1. ภาคทัณฑ์

2. ตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อไม่เกิน 2 เดือน
3. งดการเลื่อนชั้นไว้ไม่เกิน 6 เดือน
4. ชังเดียวไม่เกิน 1 เดือน

พัศดีเรือนจำที่มีผู้บัญชาการเรือนจำโดยเฉพาะ มีอำนาจลงโทษดังต่อไปนี้

1. ภาคทัณฑ์
2. ตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อไม่เกิน 1 เดือน
3. งดการเลื่อนชั้นไว้ไม่เกิน 3 เดือน

ข้อ 101 สรวัตรเรือนจำมีอำนาจลงโทษเช่นเดียวกับพัศดีเรือนจำที่มีผู้บัญชาการเรือนจำ ส่วนการลงโทษนั้นให้ดำเนินไปได้

ข้อ 102 เมื่อพัศดีหรือสรวัตรเรือนจำได้ลงโทษตามอำนาจแล้วให้รับรายงานผู้บัญชาการเรือนจำ ส่วนการลงโทษนั้นให้ดำเนินไปได้

ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจสั่งให้ยกการลงโทษ หรือลด หรือเพิ่มโทษได้ หากจะมีการสั่งแก้ไขดังกล่าวนี้ ต้องสั่งภายใน 3 วัน นับตั้งแต่ได้รับรายงาน พันกำหนดนี้แล้วให้ถือว่าไม่แก้ไขถ้าได้ดำเนินการลงโทษไปก่อนแล้วคำสั่งแก้ไขมีผลเพียงในส่วนที่จะดำเนินต่อไป

ข้อ 103 ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจทุกสถานตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479

ข้อ 104 ภาคทัณฑ์นั้นพึงกระทำเมื่อ

- (1) ความผิดที่ผู้ต้องขังกระทำไปไม่ร้ายแรง และ
- (2) ผู้ต้องขังก็ได้สำนึกตัวถึงความผิดที่ได้กระทำไปนั้นแล้ว

ข้อ 105 การลงโทษภาคทัณฑ์ ให้กระทำโดยวิธีเรียกตัวมาว่ากล่าวสั่งสอนให้พยายามประพฤติดีอยู่ในวินัยในกาลต่อไป

ข้อ 106 ตัดการอนุญาตให้ไปรับการเยี่ยมเยียน หรือติดต่อกับบุคคลภายนอกนั้นพึงกระทำในกรณีต่อไปนี้

- (1) ประพฤติผิดระเบียบ หรือข้อบังคับอันมีไว้สำหรับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อกับบุคคลภายนอก
- (2) พยายามหลบหนีหรือหลบหนีไปแล้ว แต่ได้ตัวคืนมา
- (3) นำเข้ามาหรือมีสิ่งของต้องห้ามไว้ในเรือนจำ
- (4) นำสิ่งของซึ่งมิใช่ของตนเองออกเรือนจำโดยมิได้รับอนุญาต

ข้อ 107 งดการเลื่อนชั้นนั้น พึงกระทำในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) ทำผิดตามที่ระบุไว้ในข้อกำหนดหมายเลข (2) และ (3) หรือ (4)

- (2) ทำให้ทรัพย์สินของหลวงหรือของผู้อื่นเสียหายโดยประมาท
- (3) กระทำการให้เกิดเหตุติดขัดในงานของผู้ต้องขังอื่นโดยประมาท

ข้อ 108 ลดชั้น ฟังกระทำในกรณีต่อไปนี้

- (1) กระทำให้เกิดตามข้อก่อนหมายเลข (2) หรือ (3) โดยเจตนาแต่ไม่เกิดผลเสีย

หายร้ายแรง

- (2) กระด้างกระเดื่องต่อคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งต่ำกว่ายศดีลงมา
- (3) ก่อการวิวาทขึ้นกับผู้ต้องขังอื่น แต่ไม่ถึงมีเหตุร้ายแรง
- (4) เล่นการพนัน
- (5) ดื่มสุรา สูบกัญชา ฝิ่นหรือเสพของเมาอื่นๆ
- (6) คำสั่งของต้องห้าม

ข้อ 109 ลดรางวัลนั้น ฟังกระทำในกรณีต่อไปนี้

- (1) ทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย
- (2) ก่อการวิวาทกับผู้อื่นในขณะทำการงาน
- (3) ละทิ้งหรือเพิกเฉยต่องานอันเป็นหน้าที่

การลดรางวัลนั้น ฟังลดลงตามส่วนที่เห็นสมควรแก่ความผิด

ข้อ 110 งดรางวัลนั้น ฟังกระทำในกรณีดังกล่าวในข้อก่อน เมื่อเกิดผลเสียหายขึ้น และผู้ต้องขังกระทำผิดในกรณีที่กำหนดนั้นโดยจงใจจะให้มีการเสียหายเกิดขึ้น

ข้อ 111 ขังเดี่ยวนั้น ฟังกระทำในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) กระด้างกระเดื่องต่อเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจบังคับบัญชาเรือนจำตั้งแต่ยศดีขึ้นไป
- (2) วิวาทกับผู้ต้องขังอื่นตั้งแต่ 2 ครั้ง ขึ้นไป
- (3) เป็นเจ้ามือเล่นการพนัน หรือสมคบกับผู้ต้องขังอื่นเล่นการพนันแต่ 2 ครั้งขึ้นไป
- (4) ดื่มสุรา สูบกัญชา ฝิ่นหรือเสพของเมาอย่างอื่นแต่ 2 ครั้ง ขึ้นไป
- (5) มีของต้องห้ามในจำพวกที่เป็นเครื่องมืออันเป็นอุปกรณ์ในการหลบหนี
- (6) คำสั่งของต้องห้าม

ข้อ 112 ขังห้องมีดนั้น ฟังกระทำในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) ก่อการวิวาทกับผู้ต้องขังอื่นเนื่อง ๆ
- (2) พยายามหรือทำร้ายร่างกายเจ้าพนักงาน
- (3) ก่อการรบกวนวายแต่ไม่ร้ายแรง
- (4) จงใจหลีกเลี่ยงการงาน
- (5) จงใจขัดคำสั่งผู้บังคับบัญชา

(6) พยายามหลบหนี

ข้อ 113 เขียน ฟังกระทำในกรณีดังต่อไปนี้

(1) สบคบบกัผู้อื่นก่อความไม่สงบเรียบร้อยขึ้น

(2) พยายามหรือทำร้ายเจ้าพนักงาน

(3) พยายามหลบหนี

(4) ชัดคำสั่งผู้บังคับบัญชาซึ่งหน้า

(5) จงใจก่อความเสียหายให้แก่ผู้อื่น หรือกิจการของเรือนจำ และได้เกิดความเสียหาย

ขึ้น

ข้อ 114 ถ้ามีการกระทำผิดวินัย ในกรณีอย่างอื่น นอกจากที่ระบุไว้ในหมวดนี้ ให้ผู้บังคับบัญชาการเรือนจำพิจารณาลงโทษสถานหนึ่งที่เหมาะสมสมควร แต่ต้องไม่ใช่โทษเขียน

ข้อ 115 ในกรณีผู้ต้องขังซึ่งจะต้องรับโทษเป็นคนมีลักษณะติดื้อด้าน โดยไม่เคยรับโทษทางวินัยของเรือนจำมากกว่า 2 ครั้งแล้ว ยังประพฤติอีก และโทษสำหรับความผิดทั้ง 3 ครั้งอยู่ในกำหนด 9 เดือน นับแต่วันต้องโทษครั้งแรกหรือชัดคำสั่งเจ้าพนักงานเรือนจำ โดยจงใจมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง ภายในกำหนด 6 เดือน นับแต่วันต้องโทษครั้งก่อน หรือปรากฏว่า เป็นคนเคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกนอกจากฐานประมาทและลหุโทษมากกว่า 3 ครั้งแล้ว และได้ประพฤติผิดวินัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง ภายใน 6 เดือน นับแต่วันต้องโทษทางวินัยครั้งก่อนผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจสั่งให้ลงโทษเขียนและเพิ่มโทษสถานอื่นตามที่เหมาะสม

ข้อ 116 ในกรณีที่การกระทำอันหนึ่งเป็นความผิด จะต้องรับโทษหลายสถานนั้นห้ามมิให้ลงโทษสำหรับความผิดนั้นเกินกว่า 3 สถาน

ข้อ 117 การลงโทษเขียนตามกฎหมายนี้ ฟังลงโทษได้แต่เฉพาะนักโทษเด็ดขาดเท่านั้น และให้คำนึงถึงลักษณะของความผิดที่เกิดขึ้นและลักษณะของบุคคลผู้จะรับโทษกับสภาพการณ์แห่งเรือนจำ และให้เขียนรวดเดียวสำหรับความผิดซึ่งต้องเขียนนั้น โดยปกติผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้แทนซึ่งเป็นราชการตั้งแต่ชั้นหรือเทียบชั้นประจำแผนกขึ้นไปมาเป็นประธาน ผู้ทำการเขียนจะต้องเป็นเจ้าพนักงานเรือนจำ และต้องไม่เคยมีสาเหตุอยู่กับผู้จะต้องรับโทษเป็นส่วนตัว ผู้ทำการเขียนจะต้องบันทึกข้อไม่มีสาเหตุนี้ไว้เป็นหลักฐานการเขียนนั้นให้คว่าเขียน และให้เขียนที่ขาท่อนบน พยายามอย่าให้ซ้ำแนวกัน ให้ใช้หวายเขียน และหวายนั้นต้องมีขนาดวัดผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร เมื่อแพทย์เห็นว่า ผู้รับโทษจะทนการเขียนไม่ได้ ให้แจ้งต่อประธาน และประธานต้องสั่งให้พักการเขียนทันทีเมื่อเขียนแล้ว ให้แพทย์ตรวจร่างกายผู้รับโทษ และหากเห็นสมควรให้ใส่ยาและสั่งรักษาพยาบาล

ข้อ 118 การขังเดี่ยวนั้น ให้กระทำโดยแยกผู้ต้องขังรับโทษจากผู้ต้องขังอื่น และคุมขังไว้ที่ซึ่งจัดไว้เป็นพิเศษ ห้ามติดต่อหรือพูดคุยกับผู้อื่นทั้งสิ้นให้พอดีจัดให้มีผู้คอยตรวจรักษาขังเดี่ยวให้เป็นไปตามวรรคก่อน และสังเกตเมื่อมีอาการเจ็บป่วย ซึ่งต้องมีการรักษาพยาบาลเกิดขึ้น

ข้อ 119 ห้องมืดซึ่งจะเป็นที่ขังลงโทษนั้น ต้องให้แพทย์เห็นชอบด้วยว่าไม่ผิดอนามัยอย่างร้ายแรง

กฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง (พ.ศ. 2507)
ออกตามความในพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการกักขัง
ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2506

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการกักขัง ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2506 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ให้สิ่งของต่อไปนี้เป็นสิ่งของต้องห้ามนำเข้าในสถานที่กักขังตามมาตรา 10

1. ฝิ่น ฝิ่นกัญชา และยาเสพติดหรือของมีเมาอย่างอื่น
2. สุราหรือน้ำเมา ซึ่งดื่มได้เมาอย่างสุรา
3. เครื่องอุปกรณ์สำหรับการเล่นการพนัน
4. เครื่องมืออุปกรณ์ในการหลบหนี
5. อาวุธ เครื่องกระสุน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน
6. ขงเน่าเสียหรือของมีพิษต่อร่างกาย
7. น้ำมันเชื้อเพลิง
8. สัตว์มีชีวิต
9. เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ หรือเครื่องมือสื่อสารอื่น รวมทั้งอุปกรณ์สำหรับสิ่งของ

ดังกล่าว

10. วัตถุ เอกสาร หรือสิ่งพิมพ์ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยหรือเสื่อมเสียต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน